

מחמדי התורה

לע"נ זקני מו"ר
כ"ק מו"ר
האדמו"ר מערלין
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סופר
עלה בסעודה השמימה
ל"ג לחדש
אדר א' תשע"ו
זכותו יגן עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שוורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל ה"יחי יעקב"
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
ט"ז כסלו תשפ"ג

חמדת הדרוש

ציפהו זהב פסול

פסק הרמב"ם (פ"א מהל' שופר ה'), ציפהו זהב מבפנים או במקום הנחת הפה פסול, ציפהו מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לאו כשר, והוא מדברי הגמרא (ר"ה כז.), וכ"ה בטוש"ע (או"ח סי' תקפ"ו סעיף ט"ז), ומטעם דהיי חציצה.

ויש להקשות, מהא דאמרו (סוכה לז.), יקירי ירושלים היו אוגדים את לולביהן בזהב, ומסקינן התם דלא מיקרי חציצה, כיון דעשויהו לנוי וליכא בזה חציצה, וכן פסק הרמב"ם (פ"ז מהל' לולב הל' י"א), הרי דהיכא שעשויהו לנוי ליכא חציצה, ומ"ט דכאן בשופר פסול במקום הנחת הפה הא לנוי הוא עשוי.

א'

מכוח קושיא זו מוכרח דאין הטעם משום חציצה

המאירי (ר"ה שם), וכע"ז בחי' ריבב"ן, וכן הרבינו מנחם על הרמב"ם (הנ"ל) תירצו - דעל כרחק מכוח קושיא זו חייבין אנו לומר, טעמא אחרינא לדין ציפהו זהב פסול, והטעם הוא דמי שתוקע בשופר ויש במקום הנחת הפה זהב, הרי דאינו שומע קול שופר גרידא, אלא שומע קול זהב גם כן, ולאו מטעם חציצה, אלא מטעם שאינו מקיים כמצוות חז"ל שאמרו לשמוע קול שופר.

ב'

בעינן נגיעה בחפץ

בש"ת אבני נזר (או"ח סי' תל"ב) תירץ - עפ"י דברי הרמב"ן (ר"ה שם), הביאו המגיד משנה (שם), דכי היכי דבציפהו זהב פסול, כן מי שתקע והרחיק פיו מהשופר לא יצא ידי חובתו, הרי מדברי הרמב"ן דלאו רק מדין חציצה, דהא בתוקע ואינו נוגע בשופר ליכא חציצה, אלא מכאן שכוונת התורה שכשהוא תוקע יהא פיו נוגע בשופר, ולמאי דכתב הרמב"ן (פ"ג דבכורות), דאף דקיי"ל מין במינו אינו חוצץ היינו דווקא היכא דלא בעינן נגיעה, אולם היכא דבעינן נגיעה אפילו מין במינו חוצץ.

ובזה יתורץ, דכי היכי דחזינן דלא מהני מין במינו במקום דבעינן נגיעה, כן לא אמרינן כל לנאותו במקום דבעינן נגיעה, דכיון דבעינן נגיעה ממש אפי' דזהו לנאותו מ"מ לית כאן נגיעה ממש בשופר אלא בזהב.

ג'

אין כאן דין ואנווהו

עוד תירץ - לפי מה שכתבו התוס' (מנחות לב: ד"ה הא מורידין) בשם ר"ת, דרק ספר תורה צריכין שרטוט משום זה קלי ואנווהו, אולם תפילין לא שייך זה קלי ואנווהו, דמכוסין הן וכיוון דהם מכוסים לא שייך בזה זה קלי ואנווהו, לפי זה יובן היטב דבשופר לא שייך זה קלי ואנווהו כיון דבשעת המצווה של התקיעה מכוסה מקום הנחת הפה, ולא שייך בזה ואנווהו, ולכן לא אמרינן כל לנאותו שרי, כיון דאין בה מצווה של ואנווהו כשהוא מכוסה.

אולם, הגאון חלקת יואב (בהקדמה לספרו) - הקשה עליו מסוגיא דסוכה הנ"ל, דהא לגבי לולב אמרינן התם כיון דלנאותו ליכא חציצה, והתם גם כן מכוסה בשעת הנטילה מקום האגד, והשאייר בצ"ע, ואפשר לתרץ - דגבי לולב אינו מכוסה לגמרי ורואים את קצת הזהב, משא"כ בשופר הרי פיו, מכסה הזהב לגמרי, ומש"ה לא שייכא ביה ואנווהו. (מחמדי התורה)

ד'

בשופר ליכא מצווה לנאותו וחוצץ

בש"ת ארץ צבי קווקלוב (ח"ב י"ד סי' מ"ז) תירץ - דרבא דאמר כל לנאותו ליכא חציצה, היינו דווקא התם בלולב משום דסבידא ליה לרבא (סוכה לג.) דאיכא מצווה לכתחילה לאגד הלולב משום זה קלי ואנווהו, לכך כיון דמצווה לנאותו משם הכי אינו חוצץ, אולם בשופר כיון דליכא מצווה לכתחילה לצפות השופר בזהב, וכיון שכן שאינו חלק מהמצווה ודאי דאף להנאותו חוצץ.

והוסיף, דמכאן יש לנו חידוש בהאי כללא דכל לנאותו ליכא חציצה היינו דווקא היכא דאיכא מצווה לנאותו ואז אינו חוצץ כלולב, משא"כ שופר וכדומה דליכא מצווה של לנאותו הרי בכה"ג אי עשה לנאותו גם כן חוצץ.

ה'

כיון דאינו דרך העברתו פסול

בש"ת חלקת יואב (ח"א סי' ג') תירץ - עפ"י מה שכתבו התוס' (ר"ה שם ב"ה שופר), דהא דאמרו במשנה דמי שדיבק שבירי שופרות פסול, טעמא דמילתא דכיון דכתיב והעברת שופר תרועה, וכיון שאינו דרך העברת שופר, שיהיה היאך שבא מן ראש האיל ממש, ולא שבירים לכך פסול, ואם כן הכי נמי בציפהו זהב על אף דלנאותו הוא מכל מקום כיון דלא הוי דרך העברתו פסול.

ו'

אין קטיגור נעשה סניגור

אפשר לתרץ - עפ"י מה שכתב המהרי"ל (הל' שופר), ציפהו זהב פסול דטעם הפסול הוא דאין קטיגור נעשה סניגור, דאין קטיגור שעשו בו הזהב נעשה סניגור, והשופר הרי הוא נכנס לפני ולפנים כדרך כהן גדול ביום הכיפורים, עכ"פ מדברי דאין הטעם מפני חציצה, ובה ירווח לן, דאיה"נ מטעם חציצה היה אפשר דהא כל לנאותו אין חציצה, וביותר נראה דאפילו לטעם דחציצה יהא פסול דכיון דלמהרי"ל הרי זה מזכיר את העגל תו לא מיקרי להנאותו. (מחמדי התורה)

חמדת ההלכה

דין ההקראה לבעל התוקע

סדר התקיעות מלה במלה כדי שלא יטעה, ונכון הוא.

מקור וטעם המנהג

מקור המנהג כתב הגר"א (שם סק"א) הוא, ממאי דאיתא במדרש חסירות ויתירות (פר' נשא) הובא ברא"ש (מגילה פ"א ס' כא) דילפינן מברכת כהנים דכתיב אמור להם מלמד ששלח ציבור אומר על כל דיבור ודיבור, כן נמי כאן, וכמו דהתם טעם הדבר בכדי שלא יתבלבל השליח ציבור, כן נמי הטעם בתקיעת שופר.

רב או חשוב העדה הוא הבעל מקרה

ויש מקומות שנהגו, דרב בית הכנסת או האדם החשוב שבעדה הוא המקריא את התקיעות לבעל תוקע, מהאי טעמא שכתב השל"ה במנהג ההקראה, דאולי בעל התוקע עצמו אינו יודע לכוון הכוונות התקיעות, אזי החשוב שבציבור שמקרה הוא יכוון את הכוונה.

ובגוף דברי הרמ"א, בדיון ההקראה, נחלקו הפוסקים להלכה, אם גם בתקיעה הראשונה מקריא המקרה לבעל תוקע, או לא, וצדדי הספק כתבו הפוסקים, מב' טעמים א' דכיון דכל הטעם הוא בכדי שלא יטעה וכדברי הרמ"א, י"ל דבתחלת דבריו אין אדם טועה וכמאמר חז"ל (ריש נדרים), אין אדם טועה בתחלת דבריו, ב' כיון דהתקיעה הראשונה סמוכה לברכות השופר, אזי בכדי שלא יהא הפסק בין הברכה לתקיעה, טוב הוא שלא להקריא תקיעה הראשונה.

פלוגתת הפוסקים וטעמם אם בתקיעה הראשונה מקריא

דשיטת המגן אברהם (סי' תקפ"ה ס"ק יח) בשם השל"ה, וכן הוא במשנה ברורה (שם), דמקרה אפילו תקיעה ראשונה, ובטעם הדבר כתב במחצית השקל (שם סק"א), דהשל"ה לשיטתו, שאם התוקע אינו יודע לכוון הסודות, יהיה לכל הפחות המקריא יודע, ושהמקריא יכוון הסודות, ולכן ראוי להקריא אף תקיעה ראשונה, אף שאין חשש שיטעה, אלא כדי שיכוון.

ובאלף המגן (שם סק"ו), כתב דאין להקריא תקיעה ראשונה וכנ"ל, דכל סיבת ההקראה היא כדי שבעל התוקע לא יתבלבל בתקיעות, ואין לחשוש שהוא יטעה כבר בתקיעה הראשונה, הרי לנו נפק"מ להלכה בטעם ההקראה, לטעם שלא יטעה אין אדם טועה בתחלת

המשך בעמוד הבא

בפרוס עלינו ימי הרחמים והרצון הננו
בברכה לכל קוראינו

גדולי ומאורי ישראל רבנו ותלמידיהו יושבי
על מדין פוסקי ההלכה וכל עמך בית ישראל
די בכל אתר ואתר

בברכת שנה טובה ומתוקה

יכתבו ויחתמו בספרן של צדיקים לחיים
טובים ארוכים בבריות גופא ונהורא מעליא
מערכת מחמדי התורה

המשך מעמוד קודם

והאריכו בזה הפוסקים מאוד, דבשיירי כנסת הגדולה (הנ"ל), כתב שכמה פעמים קרא תגר על מנהג זה לתקוע בתפלת הלחש, ואמר כן לפני חכמים גדולים והורו שכן נכון, שלא לתקוע בתפלת הלחש, רק שלא בטלו המנהג היכן שהיה קבוע כן.

סברת השדי חמד דאין ספק מוציא מידי ודאי

וראיתי להשדי חמד (מערכת ראש השנה ס' ב' אות טז) שכתב, דלפי מה שהבאנו לעיל דכל טעמא שמקרינ לפני הבעל תוקע הוא מטעם שלא יתבלבל, הא קי"ל אין ספק מוציא מידי ודאי, דכאן ודאי הוי הפסק שבתפלה, ומצד שני ההקראה מחשש שמא יתבלבל, והיאך ספק של שמא יתבלבל, יוציא מידי ודאי הפסק בתפלה.

דהלא כיון דמצינו פלוגתא בפוסקים, אי כלל תוקעין בשופר בתפלת הלחש, די לנו בזה שתוקעין, אולם זה הוי ודאי הפסק אם היה מקרה לפניו, דהא אפילו אם יטעה בתקיעות, הלא יוכל להשלים זה בחזרת הש"ץ ויתקע אז.

תפלת שבלחש אינו דומה לברכת כהנים

ואין לדמות, תפלה שבלחש לדין ברכת כהנים, דלא הוי הפסק, או להקראה של התקיעות שלאחר הברכה שאמרו בזה הפוסקים דלא הוי הפסק דהוי כדיון טול וברין, דהא התם ליכא כלל פלוגתא בדין התקיעה, ולא נחלקו בזה אי כלל תוקעין, לכך אפשר לומר דכיון דתקנו רבנן כן לא הוי הפסק כדיון טול וברין.

אולם כאן בתקיעות שבתפלת הלחש, כיון דמרב הראשונים והפוסקים וכו"ל הוא שכלל אין לתקוע, די לנו בזה שאנו תוקעים, אולם אין ללמוד מזה למנהג ההקרה, דודאי הוי הפסק בתפלה, וכל זה לטעם שלא יטעה, אולם לטעם שאינו יודע הכוונה עדיין צ"ע כנלענ"ד.

תבנא לדינא

מקור הדין להקראה - ממה שמקרינ לכהנים (גר"א), טעם ההקראה - א' שלא יטעה התוקע, ב' שמא אינו יודע לכוון, נפק"מ לדינא - דלטעם שלא יטעה אין מקרינ תקיעה ראשונה דאין אדם טועה בתחלה, לטעם שאינו יודע לכוון ל"ש תקיעה ראשונה לשאר תקיעות.

תפלת הלחש אם תוקעים - רוב הראשונים והפוסקים סבירא להו דאין תוקעין, בשו"ע הרב הביא דיש מקומות שתוקעים, להקרות בתפלת הלחש - כתב השדי חמד דאפילו לאלו שתוקעים אין להקרות דאין ספק של שמא יטעה יוציא מידי ודאי הפסק בתפלה.

דבריו ואין מקרינ תקיעה הראשונה, לטעם דשמא אינו יודע לכוון, ל"ש תקיעה ראשונה משאר תקיעות, כנלענ"ד.

יישוב המשנה ברורה מדין ברכת כהנים

והנה יש לתמוה, דלפי דברי הגר"א הנ"ל דכל האי מנהג נלמד מההקראה של שליח ציבור בברכת כהנים, הרי כי היכי דהתם מקריא כבר מתחלה ולא אומרים שבראש דבריו לא יתבלבל, העיר בזה המשנה ברורה בשער הציון (שם סל"א) ותיירץ, דשונה ברכת כהנים שנאמר בה מפורש אמור להם ולמדים מזה דין ההקראה, מה שאין כן להקראת התקיעות אין שום רמז לא מן התורה ולא מדברי סופרים, וכל מטרתה היא שהתוקע לא יתבלבל, לכך היכי דיש חשש של הפסק לא אמרינן האי.

וליישב הני דסבירא להו, וכמו דנהוג עלמא להקריא גם תקיעה ראשונה, הא דלא מקרי הפסק, כתב באלף למגן (שם ס"ק טו) דהוי כטול וברין לגבי סעודה דפסקינן (קס"ז ס"ו), דלא הוי הפסק, ה"נ כיון דנהוג דין הקריאה הוי כטול וברין דלא הוי הפסק.

אם תוקעים ומקרינ בתפלת הלחש

ומצינו פלוגתא הפוסקים, באם יש דיני ההקראה רק בתקיעות דמיושב ובחזרת הש"ץ, או דגם בתקיעות שבתפלת הלחש, ובערך השולחן (ס' תקצ"ב) משם רבינו ירוחם, דכלל אין תוקעין רק בחזרת הש"ץ ולא בתפלת הלחש, וכן מצינו להרבה הראשונים, הובאו דבריהם בגדולי הפוסקים יעו' בשיירי כנסת הגדולה משם האור זרוע, ומהר"ן והרשב"א.

ועוד הוכיח כן, מהא דמרון המחבר לא הזכיר כלל דין דתקיעות, בסדר הברכות שבתפלת הלחש (בס"י תקצ"א), רק בדיני חזרת הש"ץ (שם ס' תקצ"ב), וכן רוב הפוסקים לא הזכירו כלל דבר התקיעות רק בדיני חזרת הש"ץ, וכתב בשו"ת לב חיים (ח"ב ס' רט"ו), דיש להוכיח כן גם מדברי הרמב"ם והרא"ש, דרק בחזרת הש"ץ תוקעים בשופר ולא בתפלת הלחש.

בשו"ע הרב דיש מקומות שנהגו לתקוע בתפלת הלחש

אולם בשו"ע הרב (ס' תקצ"ב), אחרי שכתב דיני התקיעה בחזרת הש"ץ, כתב דיש מקומות שנהגין לתקוע גם בתפלת הלחש, ופסק דבמקום שלא נהגו כך אין לתקוע לכתחלה, דהעיקר הוא כדברי הראשונים שאין לתקוע בתפלת הלחש, רק שאם כבר נהגו, לא אסרינן ליה, אולם לכתחלה להתחיל לנהוג כן, אסרינן,

לפשיעה, ורק אז חייבים, אולם אם היה אונס גמור גם הבה"ג יודה דאין נענשים דאונס רחמנא פטריה, והביא דכן משמעות הר"ן (ר"ה שם), דרק באונס הקרוב לפשיעה, מיחשב כפשיעה ולכן מריעין לה.

ג'

כחולה שלא לקח תרופה מחמת אונס ישאר בחליו

במשך חכמה (פרשת אמור ד"ה זכרון תרועה) תירץ - דתקיעת שופר הוא זכרון לעקידת יצחק, והוא כמו עבודת הכהן גדול ביום הכפורים שמכפרת, והתקיעה היא כמו תרופה לחולה, ואם חולה לא יקח את התרופה לא יתרפה, ואפילו שאירע אונס למביא התרופה, אם כן, כך הוא גם בתקיעת שופר שאם אין את זכרון השופר שמכנסת זכרונות ישראל לאביהן שבשמיים, וכשלא תוקעין, זהו כמו החולה בלא תרופה שאין מתרפה אפילו באונס כך בתקיעות השטן במקומו עומד.

ד'

קיי"ל אונסא כמאן דלא עביד וממילא מריעין לה בסופה

דבדרי שאול (להשוואל ומשיב ר"ה שם), ובשו"ת משנה שכיר (ח"ב ס' קנ"ח) תירצו - דלפי דברי הש"ך המפורסמים (ח"מ ס' כ"א סק"ג) דקיי"ל אונסא כמאן דלא עביד, ולא אמרינן דכמאן דעביד, לכך שפיר כתב הבה"ג דכיון דכל טעמא דתקיעת שופר הוא בכדי לעררב השטן וממילא ליכא שום רע, לכך אפילו אם באונס לא תקעו הא מ"מ לא התעררב השטן, וממילא מריעין לה בסופה.

אמרו חכמינו ז"ל (ר"ה טז:), ואמר רבי יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה, מריעין לה בסופה, מ"ט דלא איערבב שטן.

ובתוס' (ד"ה שאין) כתבו בשם הבה"ג (ס' יז עמוד רכ"ה), דכוונת הדברים לא אם חל ראש השנה בשבת שאי אפשר לתקוע, אלא אם נאנסו ולא תקעו שופר בראש השנה שחל בימות החול, אולם המהרי"ל (דרשות בה"ל שופר) כתב דדוקא אם לא תקעו במזיד, אבל באונס לא יאירע להם כלום. ויש לחקור, לדעת הבה"ג דאיירי שנאנסו, ומחמת אונס לא תקעו, אמאי נענשים, הא קיי"ל בכל הש"ס, אונס רחמנא פטריה.

א'

כשנאנסו ולא תקעו יחזרו בתשובה ולא יאירע להם רע

הטו"ז (ס' תקפ"ה סק"ז - ד"ה הטור) תירץ - דכוונת הדברים כך הם, דאם נאנסו ולא תקעו, היא סימן מן השמים כי מחמת סיבה שלעתיד יאונה להם רע בסוף השנה, ויצערו ויחזרו בתשובה, ועל ידי זה יתכפר להם, ולא יאונה להם רע על ידי שחזרו בתשובה, והרי דבדרי הבה"ג והמהרי"ל צדקו יחדיו.

ב'

מיירי באונס הקרוב לפשיעה

הב"ח (שם) תירץ - דיש ליישב דברי הבה"ג, דאיירי באונס הקרוב

חמדת המועד

אם לא תקעו מחמת אונס האם נענשים

נחמד ונעים

פרפראות בש"ס ובפוסקים ובמנהגי ראש השנה

מקדש הלכנה קודם תשעה באב, וקודם יום הכפורים, **דיראים מאימת הדין** וליכא שמחה.

ומובא **במשנ"ב** (סימן תרי"ט ס"ק טז), דעוד מצונו להלכה נהגו הנשים ביוה"כ שלא יקשטו עצמן בתכשיטין שמתקשטין בהם בשבת ויו"ט מפני **אימת יום הדין**, ובש"ת **מנחת אלעזר** ח"ב סי' סד הקשה מד' התוס' (מגילה לא.) ד"ה במנחה קורין, שבמנחת יוה"כ קורין בעריות לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום לפיכך צריך להזכירם שלא יכשלו בהן, הרי מפורש שהלכו מקושטות ביוה"כ.

והט"ז (סי' תריב) במה שהתיר המחבר, בשם **התורמות הדשן** (סי' קמ"ז), לנגוע במאכלים ביוה"כ למי שאינו אוכל, דשאני **"כ דאימת יום הדין עליו כל היום"**, כמו דמצינו (בפ"ג דדמאי) בשבת שואלו ואוכל ע"פ **דאימת שבת עליו**, ק"ו ביום כיפור דכל היום עוסק בתפלות, **ולא זו ממנו קדושת היום**. (עיין פרמ"ג א"א סי' הנ"ל אות ו', דהמהר"ל אוסר, ואין היתר רק ליתן לתניוק שאינו יכול ליטול בעצמו).

אם העשרת ימי תשובה יש גם אימת הדין

בשו"ת שיח יצחק (סימן רעז ד"ה ומה שהטור) כתב ליישב **תמיהת הטור** (סימן תקפב) מדוע אין אומרים וכן תן פחדך גם בימי התשובה, וכתב, **זכיתי לראות כתי"** על טאו"ח להאי גאון **אפי רברבי ז"ל** המובא הרבה פעמים בש"ך, כותב ע"ז **וול"ק על הטור** בסי' הנ"ל, יש לומר דנהגו כן דאימת פחד הדין שייך דוקא ברה"ב ובינ"כ דהם ימי דין בפרט, עכ"ל"ק, וכעין זה כתב **בשו"ת נוב"י** (או"ח מהד"ק סי' לב) שעיקר הדין הוא רק ברה"ב ויו"כ ולא בימים שבנתיים.

מצוות שמחה בראש השנה

המהר"ל (סימן קכח), הובא גם **בנועד ביהודה** (קמא סימן לב), שיש מצות שמחת יום טוב גם בראש השנה, כמו שאר ימים טובים, ומקרא קודש הוא אלא שאין בו הלל, כמו כן כתב **החת"ס** (או"ח סימן קסח) שכבר הסכימו רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים דראש השנה ה"ה (סימן הוא ואין להתענות בו, כמו כן הוכיח **האשגות אריה** (סימן קב), שבראש השנה יש מצות שמחה, כמו שאר ימים טובים, יעו"ש.

ויעוין במשנ"ב (סימן תקצז סק"א) שכתב אף שהוא יום הדין, מ"מ מצוה של ושמחת בחגך שייך גם בו, שגם הוא בכלל חג כדכתיב תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, ונאמר בנחמיה ח' אכלו משמנים ושנו ממתיקים וגו' כי קדוש היום לאדונו ואל תעצבו כי חדות ד' היא מעוזכם

מלך וציבור הכוונה על מי צריך להתפלל קודם

מלך וציבור מלך נכנס תחלה (ר"ה ח:)- הכוונה הוא דביום הדין הוא ראש השנה, האדם העומד להתפלל, ויש לפני שתי תפלות, "על המלך" פירוש מה שנוגע לכבוד מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ו"ציבור" היינו תפילות להטיב עיני הציבור.

"מלך נכנס תחילה", שעיקר מגמתו ותפלתו יהיה מה שנוגע לכבוד הבורא יתברך שזה צער גלות השכינה, וכמו שאומר הגמרא "דלא אורח ארעא דליקום מלכא אברא", ולכן לא ישגיח עבור עצמו כלל. ואחרי שיעשה כן ממילא יתבטלו כל המשטיגים והמקטרגים, ואז יתמלאו כל משאלות לבו לטובה. (**תפארת שלמה- בשלח**)

אדני" מרמז על ר"ה ויוה"כ וי' ימי תשובה

כתיב זה שמי וזה זכרי נכתב ב"ה ונקרא בא"ד (קידושין עא.) ואמרין בעלמא דהיינו בעוה"ז, אבל בעוה"ב נקרא ככתיבתו ב"ה, והכוונה כי בעוה"ז הוא מדת הדין שולט בשיתוף הרחמים כבריאתו ששיתף הקדוש ברוך הוא הרחמים והדין, כמ"ש ביום ברא ה' אלהים וגו', וע"כ הכתיבה שם הרחמים והקריאה שם הדין, אבל עוה"ב כולו רחמים, ואז יהיה השם שלם קריאתו ככתיבתו.

דבעוה"ז נקרא אדני", שהוא הזכרה מורה על הדין, שע"כ נקרא ר"ה שהוא יום הדין יום הזכרון, ושם אדני" מורה על זה, א' הוא ר"ה, וי' הוא יום כיפור, וביניהם מלת דן, שבאותן י' ימים שבין ר"ה ליוה"כ הם ימי הדין, וע"כ בעוה"ב שכולו רחמים יהיה זכרו ג"כ שהיא הקריאה משתנה כולו לרחמים, וגם בעוה"ז כשרוצו השם בתפלתו, יהיה עיקר כוונתו על הרחמים דיש אם למסורת שהיא הכתיבה כמ"ש בטור א"ח, וזה כוונת הכתוב דרשו ה' בהמצאו דהיינו שיהיה הדרישה והכוונה בלב בהמצאו ככתיבתו, אבל **קראוהו** אינו כן אלא בשם אחר, והוא השם בהיותו קרוב אליו כקריאתו שהוא

הכוונה ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו

ספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו (ר"ה טז, ערכין י.)- אפשר דר"ל שגם את המתים דנין בראש השנה, וכבר כתב **הרמ"א** (סי' תרכ"א ס"ו), על מש"כ **המחבר** (שם) דנהגו לידור צדקות ביוה"כ בעד המתים, ומוכיחין נשמותיהם, דהמתים גם כן יש להם כפרה ביום הכפורים, **ובמשנ"ב** שם (ס"ק י"ח) ממהר"ל, דמהאי טעמא נקרא יום הכיפורים בלשון רבים, כי הוא **כפרה לחיים וכפרה גם למתים**.

ואפשר בעוד אופן, דהנה כי כן האדם ידונו אותו לפי שחונך וגודל בקטנותו ובמשך ימי חייו ע"י הוריו ומוריו, וכפי שהביא באוה"ח הק' (פר' כי תבוא), ולא ראי בן גדולים אשר חזה וראה מעשי הגדולים, ויכל ללמוד ממעשיהם, כראי האדם שלא זכה לראות כן, ולכן כאשר האדם בן לגדולי התורה דינו שונה ממעשי מי שאבותיו היו כמותו, וזהו ספרי חיים, וספרי מתים פתוחים לפני, דדין החיים, יהיה לפי ספרי המתים (**מחמדי התורה**)

לכך נודרים צדקה דיום הדין כעת צרה

ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו- מה שנהגו לידור צדקות ושמן למאור ביום הכפורים יש לפרש דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו כשעת צרה דמיו"בעת צרה אינא חולין ב: דמותר לידור, כיעקב דכתיב ביה וידר יעקב נדד) כדי שיעלה זכרונו לפניו לטובה. (**נמוקי יוסף נדרים ב.**)

אימת יום הדין- דינים להלכה מחמת אימת יום הדין

כתב הט"ז (סימן תקפד סק"א) דלכך אין **אומרים הלל ברה"ו** יוה"כ, דאע"ג שאנו בטוחים שנצא זכאים בדין, מכל מקום צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין וע"י כך נזכה לזכות.

ובדרך החיים (סימן קלט), שמכבסין ומספתרין בער"ה, כדי להראות שאנו בטוחים בהש"ת שיוציא לאור משפטנו, אבל עכ"פ **לא ילבש ברה"ב גדים** חשובים כמו בשאר יו"ט רק **שיהיה אימת הדין**.

ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סימן סג) העיד על אביו **הכתב סופר** שהיה נוהג לעשן ביום טוב, וזולת בראש השנה שהיה נוהג מלעשן מפני **אימת הדין**.

ובמשנה (שבת טז:), לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' ולא לאכול וכו', וכן נפסק להלכה (סימן רלא), **וקודם נטילת לובל בשו"ע** או"ח (סי' תרנב ס"ב), וגבי **מקרא מגילה** (סי' תרצ"ב) **ובהדלקת נר חנוכה** במג"א (סי' תרעב סק"ה) בשם מהרש"ל, ולא מצונו בש"ס ופוסקים איסור אכילה קודם תקיעת שופר.

וכתב בשו"ת **התעוררות תשובה** (סימן קמז) דמשום **אימת הדין** אין לחוש שישכח מלשמע התקיעה, וכמו שהתירו לקרות לאור הנר ביוה"כ פ' ולא חיישינן שמא יטה כמבואר בה' שבת סימן (ערה), וזהו טעם ההיתר לאלו שנוהגין לאכול לפני יעו"ש.

כתב בכף החיים (תקצז ס"ק ד), דיש אומרים **כי בליל ראש השנה שחל בשבת**, מותר לקרוא יחידי לאור הנר, והטעם דאין חוששים שמא יטה את הנר לפי שאימת הדין עליו.

במחצית השקל (או"ח תקנב) הביא מדברי הפוסקים דהמהרש"ל לא אכל דגים ברה"ב, שהיו חביבים עליו מאד, **ומאימת יום הדין** מנע תאוותו מדבר שהיה חשוב אצלו, ויעו"ע **בשו"ת מעיל צדקה** (סי' מ"ג) הובא **בשערי תשובה** (או"ח סי' תקפ"א) ובהרבה פוסקים, בדין טהרה ג"כ שייך להאי דאימת הדין.

והאחרונים דנו, ובפוסקים צדדו שלא למכור את העליות ביום ראש השנה אלא לפני זה, מחמת שלא יפוג **אימת יום הדין** כיון שחוששים שהמכירה ביום ר"ה ויו"כ וכל הסובב לכך, יכול להביא שיפוג אימת יום הדין, **ובמטה אפרים** (תקפ"ד סיף יז) כתב עוד טעם שלא למכור העליות בראש השנה, בכדי שלא יקנה אדם **שאינו מהוגן**.

ובמשנ"ב (סי' תקצו) דזה הטעם שכתבו **ברעיא מהימנא** וכפי שהביא **הט"ז** (שם) במה שפסק המחבר, **שמריעים תרועה גדולה בסוף התפלה**, כדי לעררב השטן, שלא יקטרג עליהם אחר התפילה שהולכים ואוכלים ושותים ושמהים לומר **שאינם יראים מאימת הדין**.

ויעו' **במהרי"ל** (הלכות תשעה באב דף לג ע"א) שלא היה

אדני היכל ההויה. (**מהרש"א שם**)

ע"י מלחמת התורה מונעים מלחמות בעולם

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם (ברכות סד:)- יבמות קכב, וע"ש)- אפשר הכוונה דהקב"ה גוזר בראש השנה קצבה של מלחמות שצריכים להיות במשך השנה, ועל ידי שתלמידי חכמים לוחמים במלחמתה של תורה, אז המלחמות האלו מורידים מהקצבה של מלחמות אחרים, ומשום זה ת"ח מרבים שלום בעולם ע"כ. (חתם סופר)

ובזה יבואר קרא, על כן יאמר **בספר מלחמות ה'**, שנהיה כתוב בספר של המלחמות, המלחמות שיש בין הת"ח במלחמתה של תורה, וממילא **"ואת והב בסופה"**, שהמלחמות בתורה מנעטות את המלחמות האחרות שצריך להיות בשנה הזו, ויהיה שלום בסוף.

כמלך הנמשך במעיין התשליך מרמז למשוך עליון הקב"ה כמלך

אין מושחין את המלכים אלא על המעיין וכו' (כריתות ה)- לפי דברי חז"ל אלו יובן טעמא שהולכין בראש השנה לאמירת תשליך על יד הנהר, על פי מש"כ רבינו סעד' גאון שענין תקיעת שופר הוא - שבראש השנה אנו ממליכין הקדוש ברוך הוא עליו ותוקעים לפניו לקבל עליו עול מלכותו ית', וכמוש"כ "בחצוצרות וקול שופר, הריעו לפני המלך ה'", וזהו הטעם שהולכין אל הנהר - המעיין, ששם הוא המקום שבו מושחין את המלכים, כמו כן אנחנו ביום קדוש זה, מקבלין עליו עול מלכות שמים, ומחדשים על יד הנהר את המלוכה. (**סידור אוצר התפילות סדר תשליך**)

ירמזו הלצת זכות לישראל דטורח הפרנסה מונעם לעשות רצון ה'

בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא- ובמדרש (ילקוט שמעוני ח"ב ר' תתלא) בכסה ליום חגנו בכסה לשון כיסוי, הקב"ה מכסה עוונותיהן של ישראל, וצריך ביאור מה הטעם שיכסה ה' עוונותיהם של ישראל, אולם הענין הוא, דודאי ישראל רצוים לעשות רצון ה', רק טורח הפרנסה הוא שגרמה להם שלא יוכלו לעשות כרצונם, והנה אמרו (ביצה טז.) חק לישראל דמוזני, ובה יובן **"בכסה ליום חגנו"** היינו שביום ר"ה הקב"ה מכסה עונות ישראל, וטעמא מאי **"כי חוק לישראל הוא"**, שסיבת העוונות הוא מפני החסרון במוזני. (**תורת משה להחת"ס- ר"ה**)

עיקר ההתעוררות לתשובה צריך להיות קודם תקיעת שופר

אשרי העם יודעי תרועה- ואמרו חז"ל (שבת קיז:), שופר חכמה הוא ואינה מלאכה, יבואר עפ"י מאי דאמרו (אבות ג-), כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת, והיינו דרצה לרמוז בזה, דהעיקר תשובה הוא לעשות עוד קודם תקיעת שופר, ורק אחרי התשובה וקבלת יראת שמים על עצמו אזי יתקע בשופר שהוא חכמה, והיינו כל מי "שיראת חטאו" ששב בתשובה "קודמת לחכמתו" שהוא השופר, שאמרו בה חכמה הוא ואינה מלאכה, אזי **"חכמתו מתקיימת"** ר"ל תקיעת השופר יחזקו בו את התשובה שעשה, ואפשר דזהו שאמר הכתוב אשרי העם יודעי תרועה היינו שיועדים מהות התקיעה שרק אחרי התשובה מהני השופר. (**ספר נחמד ונעים**)

חסד ה' לישראל שאין שמו נפגם בעוונותיהם

ה' קל רחום וחנון- ואמרו (ר"ה יז), אני ה' קודם שיחטא אני ה' אחרי שיחטא, וכבר נתקשו הראשונים (יעו' ברא"ש שם) למאי בעי ה' קודם שיחטא, והנראה לפרש עה"פ אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כילתם, והיינו דאם היה העוון פוגם באין סוף ב"ה, אזי היה האדם מתחייב כליה, אולם כיון ש"אני ה' לא שנית" אין בו שינוי קודם שחטא האדם ולאחר החטא, לכך **"ואתם בני יעקב לא כיליתם"**, וזהו "אני ה'" קודם שיחטא, "אני ה'" אחרי שאחטא, שאין שום שינוי, וזהו רחמים גדולים מאתו יתברך, וזהו דאמר הפוסק **"ה' ה' "**, ר"ל מאי דה' ה' קודם ואחר שיחטא, הוא **"קל רחום וחנון"** יש בזה רחמים לישראל שאין בהם כליה ע"י העוונות.

והוסיף, דבזה יש לפרש דברי דומע"ה (תהילים צ') סמיכות הפסוקים כי מעולם ועד עולם אתה קל וסמך ליה תשב אנוש עד דכא, ולהנ"ל יובן היטב דכיון דהקב"ה **"מעולם ועד עולם אתה קל"** ואין בו שינוי בין קודם החטא בין לאחר החטא, לכך מהני תשובה ואין בהם כליה, לזה סמך **"תשב אנוש עד דכא"** וכי דמהני תשובה, (ישמח משה- פר' תשא)

חמדת אבות

עובדות מאבותינו ורבותינו מפרשת השבוע

בראש השנה יכתבו...

שואב המים חייקל עבר ליד בית הבעש"ט, קרא לו הבעש"ט ושאל לשלומו, נאנח ואמר אוי רבי, רע ומר, לא עליכם, סוחרים את דליי המים הכבדים על המדרגות הגבוהות, ופרנסה מזה איננה. למחרת ראהו שוב ועיכבו שוב חייקל מה שלומך היום, השיב תודה להש"ת יתברך על היש והקיים, הרני כבר יהודי בא בימים השבח לבורא עדיין יש לי כוח לשאת את דליי המים הכבדים על המדרגות הגבוהות, ובדרך השם איכשהו מתפרנסים מזה.

פנה הבעש"ט אל תלמידיו, ואמר זה עתה התיישבו לי דברי חכמינו, שאמרו אדם נידון בראש השנה, ועוד אמרו אדם נידון בכל יום (ר"ה טז), אלא דלעולם באמת אדם נידון בראש השנה, ואז מוזנתי של אדם קצובין לו, ואז קבעו שיהא חייקל מתפרנס כל השנה משאיבת מים, אלא שאם יהיה חייקל מרוצה מאומנותו או לא, על כך אדם נידון בכל יום, בכל יום קובעים בשמים למעלה איך יהא חייקל מרגיש עצמו באותו יום, מרוצה או אינו מרוצה.

ויע' בלשון הנורא שכתב, הצ"ח (ר"ה שם) דלמד"א דאדם נידון בכל יום, מה הרעש הגדול בראש השנה ותקיעת שופר ולמה תוקעין ומריעין ואומרים מלכות זכרונות ושופרות, ואומר אני, שעל היות יום הכפורים יום מחילה וסליחה וכפרה וגמר דינו של אדם, על זה לא נחלק שום תנא, ואם כן נקבעו עשרה ימי תשובה קודם ליוה"כ לכ"ע, ולפ"ז אף שאדם נידון בכל יום, מ"מ באחד בתשרי מתחילין ימי הרצון שהקב"ה נמצא אף ליחיד, וזה קול רעש הגדול הזה.

ובשפת אמת (ר"ה שם), דלכאורה לפ"ז נידון בכל יום, אין שום תוספות דין בר"ה משאר ימות השנה וזה תימה הוא, לומר דר"י ס"ל כן ופליג אכ"ע דבכ"מ איתא דר"ה הוא יום הדין, ונראה דמודה ר"י דבר"ה נידון על כל השנה אלא דס"ל דנידון ג"כ בפרט בכל יום בפ"ע, והביא מדברי הראב"ן (דף ק"ג) שתיקף, דבר"ה כל העולם נידונים ביחד ובכל יום נידון כל אדם לבד.

ובטורי אבן תירץ, דהא דאדם נידון בכל יום היינו האדם עצמו, אבל שאר צרכי אינו נידון אלא בראש השנה לבד, ולכך ראש השנה יותר חמור מכל שאר ימות השנה (יע"ש בקושיא דאם נידון בכל יום היאך אומרים הלל בכל השנה-לטעם שאין אומרים הלל בראש השנה דספרי חיים וספרי מתים פתוחים, וזה היה אפשר לתקן, דאף נידון בכל יום אולם לא מצאנו דספרי חיים וס"ל לך אפשר לומר ואכמ"ל).

ויע' בערוך לנר שכתב, דגם ר' יוסי ורבי נתן מודים דדין הרבים של כל העולם ובפרט של ישראל הוא בר"ה, כדכתיב משפט לאלקיי עינק, רק מה דתנן במתניתין כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, דהיינו דין היחיד, על זה פליגי רס"ל דמידין נידון בכל יום, ולכן אמרין דמתניתין דלא כוותיה, והרי גם הר"ן חילק בין רבים ליחידים, לענין דין דתבואה ופירות דלרבים הוא לכל דין בזמנו, וליחיד גורזין חלקו בהדברים האלה בר"ה, וכן נימא לר' יוסי ולרבי נתן רק איפכא דלדידהו חיי כלל בני אדם נידון בר"ה.

ובבן יהוידע תירץ, דהוא ר' יוסי מודה שהאדם נידון בר"ה עם כל העולם על כל המעשים שעשה בכל השנה וע"פ מעשיו נגזר עליו על כל השנה הבאה מתחילתה ועד סופה, הן לטוב הן להיפך.

אך ס"ל, דאדם דוקא נידון לבדו בכל יום על מה שנגזר עליו בר"ה בשביל אותו היום, שאם נגזר עליו טובה והוא עשה מעשים רעים שאינו ראוי לאותה טובה ותשנה אותה הפסקה של הטובה שפסקו לו בראש השנה בעבור אותו היום, וכן להיפך אם נגזר עליו רע בר"ה באותו היום, והוא עושה מעשים טובים בו ביום נדחה ממנו גזירת הרע ותשנה לטוב, ועל דרך זה נידון האדם בכל יום ויום, דהיינו על פסקה שפסקו לו בר"ה על כל יום ויום של השנה כולה הן לטוב הן להיפך, אך על גוף המעשים שיעשה בכל יום ויום הן לטוב הן להיפך נידון הוא בר"ה הבאה אחר אותה השנה.

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"

כתב רביה"ק בספרו פלא יועץ (ערך ראש השנה) ומצות היום להתעורר מאד בהרהורי תשובה, ובפרט בשעת התקיעות, שאז מלך יושב על כסא דין, ואפילו מלאכי מרום יאחיזומו רעד, וראוי בכל קהל ישראל שיעמד הזקן שבהם לפני התיבה קדם התקיעות ויאמר להם דברי כיבושין, בכתב או בעל פה, ויקרא בגרון כשופר ידים קולו, להודיע לרבים מה נעשה כהיום הזה, כמה כחה של תשובה וכדומה לפי צחות לשונו וכו'.

ראיתי להעלות ע"ג הכתב, חלק מהדרשה לפני התקיעות, שאמרנו בבית מדרשו בית מדרש הכללי בקטמון, שנת תשפ"ב.

אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט, טז), ובמדרש אשרי העם אלו ישראל שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, ונלא כל חכמים לב להבין, מהו הריצוי שמרצים ישראל בתרועה, ועוד במדרש שבשעה שישיראל נוטלין שופרותיהם בידיהם, מיד מתמלא עליהם רחמים.

ואפשר על פי מה שפי' הבעש"ט, הובא בכתר אור (פ' תצא), ע"פ משל, למדינה שהיה להם אדם גבור, ובטחו עליו כל בני המדינה, ולא למדו נימוסי המלחמה, כי סמכו עצמם על הגבור שהיה ביניהם, ואח"כ בעת המלחמה שרצה הגבור להכין כלי זיינו לשונא, נתחכם וגנב ממנו כלי זיינו אחד לאחד, עד שלא נשאר לו במה להלחם וגם אנשי המדינה שסמכו עליו נלכדו עמו.

וז"ש אשרי העם יודעי תרועה, ר"ל כשהעם אינם סמוכים על הגבור, רק הם עצמם יודעים תרועת המלחמה, ואז באור פנין יהלכון לקראת המלך וכמ"ש הטור נהגו להתענות ער"ה ואינו סומכים על הגדולים, ואם אמר כן בדורו כ"ש עתה, אפשר שהגבור בעצמו אינו יודע נימוסי המלחמה ואין לו כלי זיין.

ולהנ"ל יובן ההמשך, שיודעים לרצות את בוראם, שהריצוי הוא כל אחד ואחד מכין עצמו, ושב בתשובה ואינם סומכים רק על הגבור שבהם, וזהו הריצוי הגדול, בתרועה, ולזה אמר בשעה שנוטלים שופרותיהם בידיהם, שכל אחד לוקח עצמו לשפר עצמו במעשיו דינו ומכין עצמו לתשובה, ואינו שת רק להגדולים וכדברי הבעש"ט, אזי מתמלא עליהם רחמים.

טעם דשופר מצוותה שלא כדרך גידולה

ואפשר עוד, למה שראיתי מובא בשם השפת אמת, דהנה אמרו חכמינו ז"ל (סוכה מה): עה"פ עצי שיטים עומדים, אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גידולתן, שנאמר עצי שיטים עומדים.

והנה יצאתה מצוות שופר, שדרך הגידול שלה, הרחב הוא על ראש הבהמה, והקצר עולה ללמעלה, ולכאורה לפי זה אי דרך גידולו היה צריך לתקוע מהחלק שסמוך לראש הבהמה ולא להיפך.

וחידוש, דלדמונו בא, דכל מטרת השופר, להפוך עצמו ממה שהיה עד עכשיו, ולהיטיב דרכיו אחרת ממה שנהג עד עתה, ולזכר זה תקנו חכמים לקחת שופר דווקא שלא כדרך גידולו, ללמדנו דעיקר מטרת השופר, שיהפוך עצמו ממה שנגדל עד עתה.

ואפשר, דלכך עיקר זמן התעוררות תשובה בימי ר"ה, הוא דווקא בעת תקיעת שופר, ולזה אחד מן הטעמים לוקחים השופר להזכיר אילו של יצחק, דשם בקש הקב"ה מאברהם אבינו דבר שאינו דרך גדולו של העולם.

א' שזכה לבן רק אחרי ק' שנה, ב' מצוות העקידה שיהא האב שוחט הבן, וכל זה אינו מן דרך גידולו, ולכן כאשר אנו באים בעת תקיעת שופר, להשטין מקטרג, ושועת חינונו להש"ת וזכנו לגדל בנים ובני בנים, עיקר תפלתנו שיהא זה דרך גידולו, שנוכל לגדלם ולחנכם, בדרך גידולם, לתורה לחופה ולמעשים טובים, בלי צער ומכאוב, לא ברוחניות ולא בגשמיות.

בקשתנו שנוזה לגדל בנים דרך גידולם ברוחניות ובגשמיות

ואת הזכות הזאת אנו מבקשים בזכות השופר, דשם עיקר השופר הוא שלא כדרך גידולו, להראותנו שצריך להפוך הדרכים, כן בקשתנו מהקב"ה, וכי דרך גידול הוא, שאב צריך לשהות ליד מיטת בנו בחוליו, ולראות צער ומכאוב, ולהתחנן על נפשו ולבקש מזור ותרופה, ובפיו יאמר לרופאי אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה, במקום לגדלו ולחנכו למצוות ומעשים טובים.

ולזאת אמר המדרש, ובשעה שישיראל נוטלין שופרותיהם בידיהם, ומתבוננים הלא היה צריך לקחת על צד ההפוך שיהא כדרך גידולו, אולם כהנ"ל שללמדנו שעיקר הדבר להפוך את דרכיו, מיד מתמלא עליהם רחמים, ומרחם עליהם, ומשפיע להם שיוכלו לגדל את בניהם כדרך גידולם.

תפלתנו שלא יהא ח"ו מחלת גידולים- אלא דרך גידולם כפשטות

ואפשר בעוד בקשה וזכות לעם ישראל, דהנה עמך ישראל צריכים רפואות גדולות, בפרט למחלה הנוראה, אשר גידולי גידולי ה"י שם שמות בארץ, וקטנים וגדולים לא פסח עליהם כובד משא מחלה זו, ואין זה מן דרך של דרך גידולו, וח"ו נהפכה דרך גידולו, לגידולים, וגידולי גדיליו, ולזה אני מבקשים, וזכני לגדל בנים, אולם שיהא זה דרך גידולו ולא ח"ו להגדולים שאינו מדרך גידולו.

ולכן נוטלים להשופר, לבקש מהקב"ה שיהפך מחלת גידולים אלה, לדרך גידולו לגדל בנים ובני בנים עוסקים התורה ובמצוות.

לחידודא

שאלות ותשובות ע"ד החידוד בעינינו ר"ה ועשיית

בשופר, מהו הסגולה? והאם נהגו כן היום להלכה לעשות האי סגולה?

שאלה ב' אמרו חז"ל (יומא פו): השב מאהבה זדונות נעשו לו זכויות, מיראה זדונות נעשו לו כשגגות, ויש לחקור במי שעשה תשובה מיראה ונעשו לו כשגגות, באם יחזור עתה בתשובה על אלו השגגות מיראה האם יתפכו לזכויות?

שאלה ג' היכן מצוינו מאמר חז"ל בש"ס, לגבי שבת, וכן גם קי"ל להלכה, וסברו כולי עלמא דהוא בכל שבת ושבת, וכתבו בזה התוס' (לחד מהת"י) שדבר זה שייך רק בשבת תשובה?

תשובה א' כתב המגן אברהם (ס' תקפ"ב) דהסגולה הוא להפוך השופר, ולומר בתוך השופר ההפוך ויהי נועם, וכן הביאו השע"ת והרבה פוסקים, אולם כתבו שלא לעשותו, דהשע"ת כתב דבתקיעתו דמעומד אם יעשו כן יהיה הפסק, וכו' נמי אין הסגולה בדוקה, והמשנה ברורה (שם

ס"ק ט"ז) כתב שלענ"ד שלא לעשותו, והנראה דהיום אין לעשותו מטעם אחר דכל בעל תוקע מוכן לו עוד שופר שיוכל לתקוע בו לעת הצורך, ויש עוד בעלי תוקעים בכל מקום ומקום, הרי שגשגותה זמננו מזמנא, שמצינו בפוסקים שפעמים היו מחכים לשופר עד סוף היום ממש וכדו'.

תשובה ב' דבר זה חקר הצ"ח (ברכות ד:), וכתב להדיא דמי ששב ב' פעמים מיראה הרי שהם נעשים כזכויות, ואציין לשון קדשו, נמצא מה שזוכה בתשובה מאהבה בפעם ראשון צריך בתשובה מיראה לכפול שני פעמים, הרי להדיא מדבריו דמי ששב ב' פעמים מיראה אמרין ביה דנעשין לו זכויות כמו בתשובה מאהבה.

והוספת בזה- שראיתי בספר בית פנחס להפתאח זוטא שהביא דברי הצ"ח אלו, והוסיף לזה דברי האוהב ישראל (פ' האזינו), דכיון דבזה"ז מי שעושה עבירה הוא ע"י הצרות הרבות והרי כל העוונות שעושים הם שגגות לכך אפי' אם עושה תשובה פעם אחת מיראה ע"ז נהפכו לזכויות.

תשובה ג' הנה אמרו חז"ל (שבת יב.) הנכנס לבקר את החולה בשבת, אומר לו שבת הוא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, רבי יהודה אמר המקום ירחם עליך וכו', והקשו התוס' (שם ע"ב) מה תפלה הוא, הא כבר נחתם גזר דינו של האדם ביוה"כ, ותיצא התוס' דהא דהנכנס לבקר את החולה אומר לו וכו' איירי בשבת בין ר"ה ויוה"כ, הרי לנו אמרת חז"ל השייכת רק לשבת שובה לחד מהת' דהתוס'.